

УДК 368.07

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ УМОВАХ

Рудевська Вікторія Ігорівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Інституту банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: rudevska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6697-9096

Погоріла Олена Василівна,
аспірант ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: pohorila.o@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3454-3666

Анотація. Досліджено роль держави у процесі регулювання страхової діяльності. Здійснено аналіз сучасного стану страхового ринку, виявлено низку невирішених питань, що стримують його розвиток. Проаналізовано рівень проникнення страхування в Україні та країнах Європи, ступінь концентрації ринку страхування, рівень капіталізації. Досліджено тенденції розвитку страхового ринку в Україні та за кордоном. Наведено перешкоди розвитку страхового ринку в Україні. Охарактеризовано основні напрями реформування страхового ринку України відповідно до бачення НБУ майбутнього регулювання страхового ринку України. Розглянуто зарубіжний досвід функціонування єдиного фінансового мегарегулятора, а також особливості та можливий ефект від його впровадження на базі Національного банку в Україні. Здійснено порівняльний аналіз основних розходжень директив Solvency I і Solvency II. Оцінено можливості та очікувані наслідки імплементації вимог директиви Solvency II у діяльність українських страхових компаній. Наведено завдання, що стоять перед новим регулятором страхового ринку. Наголошено на важливості забезпечення прийняттого процесу виходу страхових компаній з ринку, а також доцільності створення системи гарантування виплат за договорами довгострокового страхування життя (на основі зарубіжного досвіду — використання моделі Ex-ante).

Ключові слова: страхування, ринок страхування, «спліт», державне регулювання, мегарегулятор, Solvency I, Solvency II.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 6; бібл.: 20.

PECULIARITIES OF STATE REGULATION OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE IN TRANSFORMATION CONDITIONS

Rudevska V.,
Doctor of Economics,
Assistant Professor of the Department
of Institute of Banking Technologies and Business
SHEI «Banking University»
e-mail: rudevska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6697-9096

Pohorila O.,
Ph. D. student
SHEI «Banking University»
e-mail: pohorila.o@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3454-3666

Abstract. Given the priority of the European vector of integration processes in Ukraine, improving the system of state regulation of the market of non-banking financial services, in particular the insurance market, gain strategic importance. Ensuring an effective mechanism for the operation of insurance companies is one of the important elements on the way to integration into a common harmonized financial market. The purpose of the article is to analyze trends and prospects for state regulation of the insurance market in Ukraine and develop recommendations for its optimization on the way to creating a transparent, solvent and competitive insurance market in the current realities of the financial sector of Ukraine.

Authors conducted an analysis of the current state of the insurance market, identified a number of unresolved issues hindering its development. Also, the level of insurance penetration in Ukraine and European countries,

the degree of concentration of the insurance market, the level of capitalization of insurance market of Ukraine (in dynamics) are analyzed. Trends in the development of the insurance market in Ukraine and abroad are studied. Obstacles to the development of the insurance market in Ukraine are presented. The main directions of reforming the insurance market of Ukraine in accordance with the vision of The National Bank of Ukraine of the insurance market's of Ukraine future regulation are described. The author considers the foreign experience of the single financial mega regulator, as well as the features and possible effect of its implementation on the basis of the National Bank of Ukraine. A comparative analysis of the main differences between the Solvency I and Solvency II directives is done. The possibilities and expected consequences of the implementation of the requirements of the Solvency II Directive in the activities of Ukrainian insurance companies are assessed. The tasks facing the new regulator of the insurance market are given. Emphasis was placed on the importance of ensuring an acceptable process for insurance companies to exit the market, as well as the need to create a system of guaranteeing payments under long-term life insurance contracts (based on foreign experience — the use of the Ex-ante model).

Keywords: insurance, insurance market, «split», government regulation, megaregulator, Solvency I, Solvency II.

Formulas: 0; fig.: 4; tabl.: 6; bibl.: 20.

JEL Classification G22, G28

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ УСЛОВИЯХ

Рудевская Виктория Игоревна,

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования

Института банковских технологий и бизнеса

ГБУЗ «Университет банковского дела»

e-mail: rudevska@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6697-9096

Погорелая Елена Васильевна,

аспирант

ГБУЗ «Университет банковского дела»

e-mail: pohorila.o@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3454-3666

Аннотация. Исследована роль государства в процессе регулирования страховой деятельности. Осуществлен анализ современного состояния страхового рынка, выявлен ряд нерешенных вопросов, сдерживающих его развитие. Проанализированы уровень проникновения страхования в Украине и странах Европы, степень концентрации рынка страхования, уровень капитализации. Исследованы тенденции развития страхового рынка в Украине и за рубежом. Приведены препятствия развития страхового рынка в Украине. Охарактеризованы основные направления реформирования страхового рынка Украины в соответствии с видением НБУ будущего регулирования страхового рынка Украины. Рассмотрен зарубежный опыт функционирования единого финансового мегарегулятора, а также особенности и возможный эффект от его внедрения на базе Национального банка в Украине. Осуществлен сравнительный анализ основных различий директив Solvency I и Solvency II. Оценены возможности и ожидаемые последствия имплементации требований директивы Solvency II во деятельность украинских страховых компаний. Приведены задачи, стоящие перед новым регулятором страхового рынка. Подчеркнута важность обеспечения приемлемого процесса выхода страховых компаний с рынка, а также необходимости создания системы гарантирования выплат по договорам долгосрочного страхования жизни (на основе зарубежного опыта — использование модели Ex-ante).

Ключевые слова: страхования, рынок страхования, «сплит», государственное регулирование, мегарегулятор, Solvency I, Solvency II.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 6; библи.: 20.

Вступ. Зважаючи на пріоритетність європейського вектора інтеграційних процесів в Україні, удосконалення системи державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг, зокрема ринку страхування, набуває стратегічного значення. Забезпечення ефективного механізму функціонування страхових компаній є одним із важливих елементів на шляху інтеграції до спільного гармонізованого фінансового ринку.

Наразі страхування в Україні обмежене низкою нерозв'язаних проблем, що стримують його розвиток, найбільшою серед яких є недостатня функціональність регулятора через відсутність ефективних важелів впливу та інституційні спроможності. Після глобальних регуляторних реформ, визначених фінансовою кризою, регуляторне середовище страхового ринку в Україні докорінно змінюється. Ураховуючи означене,

особливої актуальності набуває питання оптимізації державного регулювання і пошуків ефективних заходів, що сприятимуть створенню прозорого конкурентоспроможного ринку страхування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним аспектам регулювання страхової діяльності присвятили наукові праці В. Базилевич, О. Барановський, О. Вовчак, Н. Мілошевич, С. Осадець, Г. Серікова, Н. Ткаченко, А. Черненко, В. Фурман, Я. Шумелда та інші. Високо цінуючи науковий доробок учених у сфері цієї проблематики, зауважимо, що питання оптимізації та гармонізації національного державного регулювання страхового ринку відповідно до світових стандартів задля забезпечення його стабільного розвитку залишається відкритим.

Відповідно до цього *мета статті* полягає в аналізі тенденцій і перспектив розвитку державного регулювання ринку страхування в Україні та розробленні рекомендацій щодо його оптимізації на шляху до створення прозорого, платоспроможного і конкурентного страхового ринку за сучасних реалій функціонування фінансового сектору України.

Результат дослідження. Страхування є одним із пріоритетних сегментів ринкової економіки. Страховий ринок як частина фінансово-кредитної сфери є об'єктом державного регулювання і контролю з метою забезпечення його стабільності функціонування з урахуванням значимості страхування у процесі суспільного відтворення [1, с. 361].

Страхування як галузь, яка направлена перш за все на задоволення інтересів громадськості, потребує ефективного регулювання з боку держави. Разом з тим держава повинна забезпечувати надійну і фінансово стійку систему страхування, яка спрямована на підвищення ефективності державного регулювання страхової діяльності, а також на розвиток співпраці з міжнародним страховим ринком.

Управління страховою діяльністю відбувається на рівні держави за допомогою створення особливого механізму — державного регулювання. Безумовно, таке регулювання наразі є об'єктивно потрібним, адже державне регулювання страхового ринку пов'язане

з реалізацією комплексу економічних і законодавчих функцій у цій галузі, включаючи:

— проведення цілеспрямованої державної політики у сфері страхування як стратегічного сектору економіки через формування законодавчої бази і забезпечення суспільного клімату, що сприяє активізації та популяризації страхової діяльності;

— формування конкурентного середовища та орієнтація на підвищення конкурентоспроможності національних страховиків і захист інтересів страхувальників;

— формування ефективної структури національного страхового бізнесу і сприяння його стійкому економічному зростанню [2, с. 104].

Особливого значення набувають питання, що стосуються безпосередньо органу, який здійснює регулювання діяльності різних суб'єктів на страховому ринку. Головну роль у контролі за діяльністю страховиків і дотриманням законодавства в цій сфері належить органам державного страхового нагляду, які існують у всіх країнах світу і розрізняються не тільки за своєю організаційною структурою, а й за ступенем «суворості» здійснення контролю за страхуванням.

Так, основними завданнями регулятора, насамперед, є підтримка стабільності страхового сектору, підвищення фінансової стійкості, забезпечення прозорості діяльності страхових компаній, забезпечення захисту прав та інтересів споживачів страхових послуг, ужиття заходів щодо вдосконалення системи обов'язкового страхування.

Страхова галузь в Україні наразі зіштовхується із трансформаційними змінами. Аналіз сучасного стану страхового ринку виявив низку невирішених питань, що стримують його розвиток. Насамперед, слід відзначити, що страхування в Україні є найбільш значущим елементом у сфері небанківських послуг, оскільки має найвищий рівень капіталізації та найбільш розширену діяльність порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами, про що свідчать дані *рис. 1*. Проте слід зауважити, що в Україні існує диспропорція між гравцями на ринку фінансових послуг, особливо у порівнянні з банківськими установами.

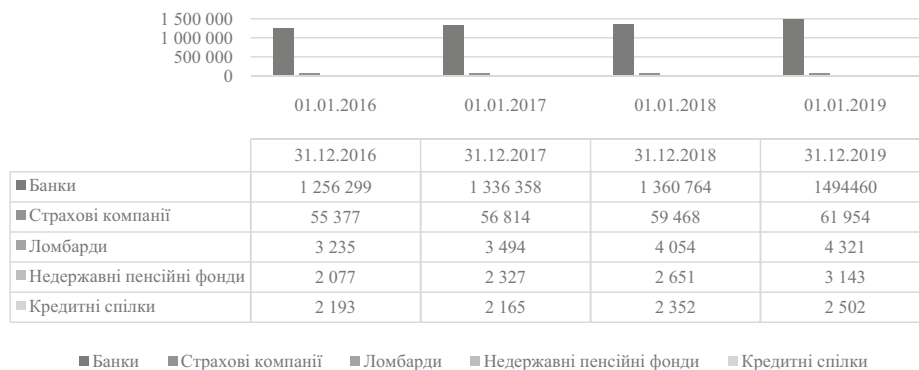

Рис. 1. Динаміка обсягів активів фінансових установ України за період 2016—2019 рр., млн грн
Примітка. Складено за [3; 4].

Попри розширення діяльності страхових компаній протягом останніх років, наразі є низка проблемних питань, що стосуються діяльності страхо-

вика. Перш за все, слід відзначити усталену тенденцію до зменшення кількості страхових компаній (рис. 2).

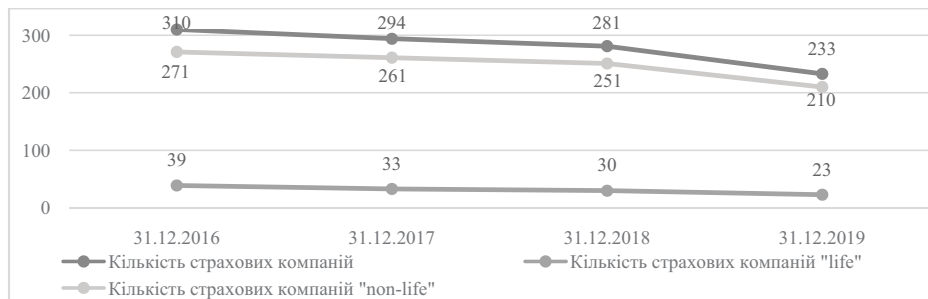

Рис. 2. Динаміка кількості страхових компаній в Україні за період 2016—2019 рр.

Примітка. Складено за [4].

Так, протягом 2019 року з ринку пішло 48 страхових компаній (з яких сім — страхових компаній «life» і 41 — «non-life»), що становить 17,1 % від кількості станом на кінець 2018 року. Протягом чотирьох років із 2016-го кількість страхових компаній в Україні зменшилась на 97 установ [4].

Серед основних причин такої динаміки, насамперед, потрібно зазначити неспроможність деяких страхових компаній відповідати вимогам ухваленого 2018 року Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, № 850 «Про Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика», а саме

підвищеним вимогам до капіталізації та платоспроможності установ [5]. Це посприяло початку виведення з ринку несумлінних компаній, зокрема фіктивних страховиків і страховиків, що тривалий час перебували в неактивному стані (понад шість місяців).

Водночас варто відмітити високий ступінь концентрації страхового ринку України. Особливо гостро ця проблема простежується на ринку страхування життя, де Індекс Герфіндаля — Гіршмана 2019 року становив 1 517,18, збільшившись на 75,81 порівняно з 2018-м [для порівняння, на ринку ризикових видів страхування — 230,88 (2018 року — 247,95)] [4].

Попри досить велику кількість страхових компаній, на ринку України функціонує менш як третина активних учасників (табл. 1).

Таблиця 1

Страхові компанії «life» і «non-life» на ринку України за розміром активів станом на 31.12.2019

№ пор.	Назва страхової компанії «non-life»	Обсяг активів, млн грн	Частка активів на ринку «non-life» страхування, %	№ пор.	Назва страхової компанії «life»	Обсяг активів, млн грн	Частка активів на «life» ринку, %
1.	PZU Україна	2 761,97	6,19	1.	Метлайф	3 320,04	26,45
2.	Уніка	2 432,21	5,45	2.	TAC LIFE	2 829,92	22,54
3.	ARX	2 277,17	5,10	3.	Граве LIFE	2 802,41	22,32
4.	TAC СГ	2 105,9	4,72	4.	Уніка життя	1 333,79	10,62
5.	Інго Україна	2 053,21	4,60	5.	PZU LIFE	1 081,58	8,62
6.	Альянс	1 625	3,64	6.	Княжа life	446,71	3,56
7.	Арсенал Страхування	1 574,85	3,53	7.	КД-життя	278,51	2,22
8.	Княжа	1 080,16	2,42	8.	АСКА-життя	183,13	1,46
9.	Універсальна	1 019,67	2,29	9.	ARX LIFE	107,03	0,85
10.	Оранта	783,18	1,76	10.	ІНГО Україна Життя	89,14	0,71
	Загальний обсяг активів страхових компаній «non-life»	44 609,9	100		Загальний обсяг активів страхових компаній «life»	12 554,43	100

Примітка. Складено за [4; 6].

Станом на кінець 2019 року частка п'яти найбільших страхових компаній за обсягом активів загально-го ризикового страхування становила 26,1 % ринку, а частка 10 найбільших за обсягом активів компаній — 39,7 % ринку.

Проте, як зазначалося раніше, найбільша концентрація активів спостерігається на ринку страхування життя, де частка трьох найбільших компаній становила 71,3 % активів, а частка 10 найбільших за обсягом активів компаній — 99,35 % ринку. Цей факт також є свідченням того, що вітчизняний ринок страхування

досі характеризується наявністю формально створених компаній, що не проводять активну страхову діяльність.

Водночас український ринок страхування в порівнянні зі світовою практикою є незначним за обсягом активів і за рівнем споживання страхових послуг. Так, за даними Національного банку України, показник проникнення, тобто співвідношення обсягу залучених страхових премій до ВВП, становить 1,4 % (з них «non-life» — 1,3 %), що є одним із найнижчих показників серед країн Європи (рис. 3).

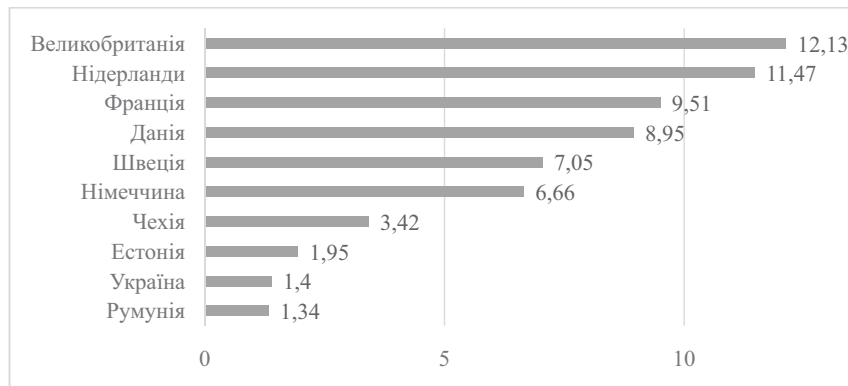

Рис. 3. Рівень проникнення страхування в Україні та країн Європи станом на 01.01.2019, %

Примітка. Складено за [8].

У середньому в Європейському Союзі рівень проникнення страхування 2018 року становив 5,0 %, у середньому у світі — 6,1 % [7].

Тому, безперечно, на відміну від українських реалій, зарубіжний страховий ринок характеризується високим рівнем страхової культури населення і є вагомим учасником довгострокового економічного розвитку.

Сьогодні розвиток страхового ринку в Україні стримується низкою перешкод, серед яких можна виділити:

- недосконале, застаріле законодавство, що не відповідає міжнародним та європейським вимогам;
- низький рівень капіталізації, платоспроможності та ліквідності переважної кількості страховиків;
- недосконалість бізнес-моделей страхових компаній [1, с. 362];
- низький рівень конкуренції серед страховиків;
- недостатність українського досвіду правового регулювання банкрутства і процедури санації;
- недостатній рівень захисту інтересів страховальників з боку Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг;
- чисельна кількість випадків шахрайства з боку страхових компаній [9].

Проте, на нашу думку, однією з головних причин низького розвитку страхового ринку є недостатня функціональність регулятора, який має швидко реа-

гувати на всі сучасні тенденції та виклики, через відсутність ефективних важелів впливу та інституційної спроможності.

В Україні протягом досить тривалого періоду функції з регулювання страхового ринку належали Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Проте, починаючи з вересня 2019 року, розпочався процес докорінного змінення парадигми регулювання страхового ринку в Україні разом із підписанням законопроекту № 1069-2 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій щодо державного регулювання ринків фінансових послуг». Відповідно до ухваленого Закону передбачається так званий «спліт» — ліквідацію з 1 липня 2020 року Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг і передання Національному банку функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг фінансового сектору, а саме страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній [10], тим самим перетворюючи Національний банк у мегарегулятора.

Сьогодні під мегарегулятором розуміють модель об'єднаного або інтегрованого нагляду за фінансовим сектором. Така модель наразі діє у близько 50 країнах — як розвинених, так і країнах, що розвиваються [11], при цьому мегарегулятор може функціонувати як у статусі центрального банку, так і у статуті спеціально створеної установи (табл. 2).

Профілі єдиного фінансового мегарегулятора за групами країн

Профіль фінансового регулятора	Група країн
Єдиний фінансовий мегарегулятор у статусі центрального банку	Чехія, Уругвай, Словаччина, Сінгапур, Росія, Нідерланди, Литва, Катар, Казахстан, Ісландія, Угорщина, Великобританія, Бермуди, Бахрейн, Вірменія
Єдиний фінансовий мегарегулятор (поза центральним банком)	Естонія, Південна Корея, Японія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Сальвадор, Польща, Перу, Норвегія, Нікарагуа, Мальта, Латвія, Колумбія, Ірландія, Індонезія, Данія, Ліхтенштейн, Молдова, Чорногорія, Нова Зеландія, Румунія, Словенія та ін.

Примітка. Побудовано за [12; 13].

Правда, різниця в рівнях розвитку ринків визначає і відмінність у проблемах, які стоять перед регулятивними органами. На відміну від інших країн, де потреба зміни системи регулювання ринків була обумовлена підвищеними ризиками системи, в Україні створення мегарегулятора було обумовлено здебільшого прагненням підвищити ефективність чинної фінансової системи.

Створення єдиного наглядового органу було націлене перш за все:

— на підвищення ефективності виконання функцій щодо забезпечення стабільності фінансового ринку за рахунок великих повноважень регулятора і комплексного охоплення нагляду;

— гарантію рівних конкурентних умов для всіх учасників фінансового ринку;

— полегшення процедурних моментів для фінансових інститутів, що пропонують продукти на різних сегментах ринку;

— спрощення і підвищення ефективності взаємодії на міжнародному рівні.

Після ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій щодо державного регулювання ринків фінансових послуг» Національний банк України спільно з міжнародними експертами та учасниками фінансового ринку почав працювати над розробленням нового рамкового законодавства для небанківських фінансових установ. Спочатку передбачається спільне з ринком розроблення секторальних «Білих книг» із пропозиціями регулювання, загальних, секторальних законів і регуляторних актів, а потім їхнє введення в дію.

А 22 квітня 2020 року Національний банк оприлюднив бачення майбутнього регулювання страхового ринку України, відповідно до якого побудова і впровадження нової моделі регулювання ринку страхування передбачає низку змін (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика основних напрямів реформування страхового ринку України відповідно до бачення НБУ майбутнього регулювання страхового ринку України

Напрями реформування	Нові вимоги
Ліцензування	Посилення стандартів ліцензування, зокрема розкриття страховими компаніями структури власності, кінцевих бенефіціарних власників, підвищення вимог до ділової репутації акціонерів та осіб, які виконують ключові функції, процедури оцінювання професійної придатності осіб, які виконують ключові функції у страхових компаніях, а також запровадження процедури оцінки бізнес-плану компанії під час видачі ліцензії, зокрема реалістичності, та можливості його виконання. Об'єднання в єдину процедуру ліцензування за класами страхування з подальшим технічним внесенням ліцензіата у відповідні державні реєстри.
Обов'язкові види страхування	Скорочення неактуальних видів обов'язкового страхування.
Структура власності	Установлення вимог до прозорості структури власності страхових і перестрахових компаній шляхом розкриття інформації щодо всіх власників істотної участі.
Корпоративне управління та система внутрішнього контролю	Посилення вимог до організаційної структури, яка повинна сприяти реалізації стратегії та бізнес-плану компанії. Розширення повноваження НБУ в розрізі погодження призначення на посади керівників страхової компанії та осіб, відповідальних за ключові функції.
Система управління ризиками	Розроблення системи управління ризиками для оцінки ризиків, які компанія братиме на страхування (андерайтинг), і формування резервів; інвестиційної діяльності; управління ліквідністю та ризиками концентрації; операційного ризик-менеджменту; перестраховання та інших інструментів зниження ризиків.
Капітал	Установлення мінімального розміру статутного капіталу на рівні: 32 млн грн для страховиків, які здійснюють страхування інше, ніж страхування життя («non-life»); 48 млн грн: для страховиків, які здійснюють страхування життя («life»); страховиків, які здійснюють страхування інше, ніж страхування життя, за ризиками відповідальності, страхування кредиту та поруки; спеціалізованих перестраховиків. Установлення вимог щодо мінімального розміру капіталу (MCR) і потрібного платоспроможного капіталу (SCR).
Оцінка вартості активів	Підвищення вимог до прийнятності активів страхових компаній. Активи, що покривають резерви, мають бути високоякісними та ліквідними для забезпечення можливості здійснення страхових виплат.
Припинення діяльності та вихід з ринку	Розроблення процедури реорганізації або виходу страховика чи спеціалізованого перестраховика з ринку. Вихід з ринку страховика може бути як добровільним, так і примусовим за рішенням регулятора.

Примітка. Побудовано за [7].

Аналіз рівня капіталізації страхових компаній України показав позитивну тенденцію до нарощення обсягів статутного капіталу протягом 2018—2019 рр. (табл. 4). Разом з тим виявлено, що лише 9 із 23 страхових компаній «life» відповідають розробленим НБУ вимогам мінімального розміру статутного капіталу.

Таблиця 4

Аналіз структури власності найбільших страхових компаній України станом на 31.12.2019

№ пор.	Назва страхової компанії «non-life»	Місцезнаходження	Власник істотної участі	Частка володіння, %	№ пор.	Назва страхової компанії «life»	Місцезнаходження	Власник істотної участі	Частка володіння, %
1.	Альянс Україна	Австрія	Альянс Холдинг АЙНС ГМБХ	99,98	1.	Уніка Життя	Австрія	Уніка Інтернешнл АГ	94,71
2.	ІНГО Україна	Кіпр	Ловінгтон Холдингз Лімітед	99,99	2.	Метлайф	США	МетЛайф Глобал Холдінг Компані ІІ ГмБХ	99,99
3.	ТАС СГ	Кіпр	Т.А.С. Оверсіас Інвестментс Лімітед	99,97	3.	ТАС LIFE	Кіпр	Т.А.С. Оверсіас Інвестментс Лімітед	99,68
4.	ARX (AXA Страхування)	Канада	Фінансовий холдинг Fairfax	99,99	4.	Граве LIFE	Австрія	Грацер Вексельзайтіге Ферзіхерунг Акцієн-гезельшафт	99,91
5.	PZU Україна	Польща	АТ Повшехни Заклад Убезпечень	83,22	5.	PZU LIFE	Польща	АТ «Повшехни Заклад Убезпечень»	53,47
6.	Уніка	Австрія	Уніка Інтернешнл АГ	92,23	6.	АСКА-життя	Кіпр	SCM Finance Limited	55,67
7.	Омега	Україна	Резиденти України (11 юридичних та 3 фізичні особи)		7.	КД-життя	Британські Віргінські острови	ТОВ Франден Ессошіейтс	83,47%
8.	Кредо	Україна	ТОВ Стілброк	41,98	8.	Княжа life	Австрія	Вієнна Іншуранс Груп	97,8
9.	Арсенал Страхування	Україна	Авдєєв С. О., Туз М.А. Солоп О.А.	24,5 21 17,5	9.	ARX LIFE (AXA LIFE Страхування)	Канада	Фінансовий холдинг Fairfax	99,99
10	Універсальна	Канада	Фінансовий холдинг Fairfax	100	10	Інго Життя Україна	Кіпр	СК «ІНГО Україна»	99,99

Примітка. Побудовано за [3; 4; 6].

Разом з тим аналіз даних показав, що лівова частка найбільших страхових компаній України — це компанії з іноземним капіталом (рис. 4). Так, серед 10 найбільших за рівнем капіталізації страхових компаній «life» немає жодної компанії з українським капіталом. Найбільшими іноземними акціонерами є Австрія, Канада, США і Польща. Разом з тим шість страхових компаній із 20-ти найбільших функціонують на «офшорному» капіталі Кіпру і Британських Віргінських островів. Зважаючи на це, позитивним упровадженням НБУ є подальше підвищення вимог до прозорості структури власності.

Варто зазначити, що реформа страхового ринку будується на принципі пропорційності. Він передбачає визначення регуляторних вимог та інтенсивності нагляду на підставі розміру, значущості (впливу компанії на ринок та економіку в цілому), складності бізнес-моделі та профілю ризиків фінансової установи [10]. Тобто створення рівних умов для компаній будь-якого розміру чи формату.

Згідно з баченням НБУ, особлива увага приділятиметься розвиткові належної практики роботи страхо-

виків і добросовісній поведінці стосовно страховальників.

Національний банк України має на меті запровадити нагляд за ринковою поведінкою і розробити відповідні інструменти, покликани забезпечити захист прав споживачів послуг страхових компаній [7]. Найбільші зміни страхового ринку стосуються підвищення вимог до прозорості структури власності, дотримання законодавства про фінансовий моніторинг і формування чіткого бачення власної стратегії розвитку.

Національний банк очікує, що впровадження нової моделі регулювання і нагляду за ринком страхування сприятиме досягненню таких цілей:

підвищення рівня капіталізації, ліквідності та стійкості страхових компаній;

диверсифікація страхових продуктів і посилення конкуренції на ринку страхових послуг;

забезпечення високих стандартів захисту прав споживачів страхових послуг і власників полісів;

прозорість функціонування ринку страхування і підвищення його привабливості для інвесторів [3].

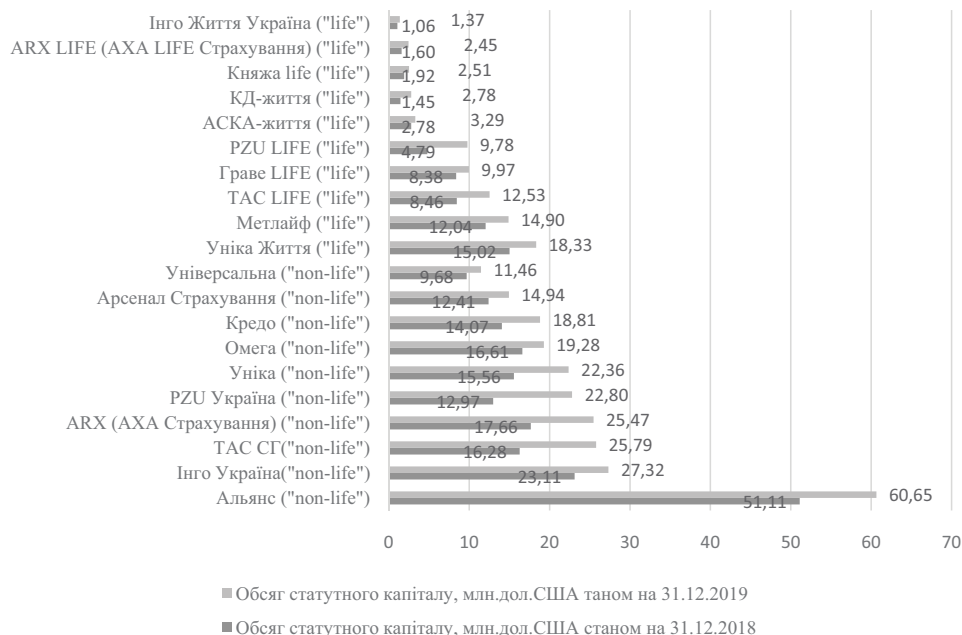

Рис. 4. Динаміка капіталізації найбільших страхових компаній України за період 2018—2019 рр., млн дол. США (за офіційним курсом НБУ)

Примітка. Складено за [6].

Закріплення функцій з регулювання і нагляду за одним органом сприятиме підвищенню стабільності на фінансовому ринку, в тому числі за рахунок забезпечення системного підходу до процесів аналізу та управління ризиками, підвищення якості та ефективності регулювання і нагляду, включаючи консолідований нагляд за суб'єктами ринку і зниження адміністративного навантаження на них.

Проте, разом з перевагами, на які можна очікувати після реалізації Закону про спліт, передання повноважень за регулюванням страхового ринку центральному банку України має низку негативних наслідків. Насамперед, вони стосуються ризику монополізації всього фінансового ринку України в руках однієї установи, а також підміну законодавчих ініціатив підзаконними постановами НБУ. Це передбачає перехід ринку фінансових послуг до ручного регулювання з необмеженими повноваженнями за допомогою нормативних актів [14].

Також розширення компетенцій НБУ і покладання на нього нових додаткових завдань може перешкоджати виконанню його основних функцій і призвести до ухвалення некомпетентних рішень (особливо на страховому ринку). Існує ймовірність, що багатфункціональність центробанку може послабити його позиції в кожній окремій сфері регулювання, особливо з урахуванням браку професійних працівників із досвідом роботи на ринку небанківських фінансових послуг.

Так, на думку О. Барановського, доцільність упрощення моделі мегарегулятора в Україні є необґрунтованим, оскільки при цьому не беруться до уваги

загальноновизнані у світі вимоги до реалізації такого кроку; досі вбачається надмірна фрагментарність вітчизняних фінансових ринків; НБУ не має професійних кадрів, спроможних здійснювати регулювання і нагляд за банківським, страховим і фондовим сегментами фінансової системи [15, с. 299].

Разом з тим посилення вимог до страховиків спричинить нову хвилю виходу страхових компаній із ринку. Особливо гостро це питання стоїть у розрізі врахування вимог міжнародного законодавства регулювання страхового ринку, а саме директив Solvency I і Solvency II. Порівняльну характеристику директив Solvency I і Solvency II наведено в *табл. 5*.

В Україні нині діє спрощений варіант системи Solvency I, за яким платоспроможною вважається страхова компанія, якщо її фактичний запас платоспроможності (за наповненням це власний капітал мінус нематеріальні активи) перевищує нормативний [11, с. 77].

Реформування законодавчої бази страхового ринку в Україні відкриває перспективу приєднання до системи Solvency II, основними цілями реалізації якої є гармонізація підходів і практик до регулювання фінансової стійкості і платоспроможності, захист інтересів споживачів страхових послуг і підвищення конкурентоспроможності страховиків шляхом формування єдиної концепції ризик-орієнтованого регулювання і нагляду [19].

Підхід до подолання і запобігання ризикам Solvency II, незалежно від їхнього походження, може мати ефект різного спрямування для страхового сектору (*табл. 6*).

Таблиця 5

Порівняльний аналіз основних розходжень директив Solvency I і Solvency II

Критерій порівняння	Solvency I	Solvency II
Орієнтація страхового нагляду	Односторонньо спрямований на відповідність капіталу	Мінімальна вимога до капіталу, ринкова дисципліна та підвищення прозорості
Побудова методології	Стандартизований підхід	Ризик-орієнтований підхід
Критерій визначення потреби в капіталі	Залежно від страхового ризику	Залежно від страхового, кредитного, ринкового ризиків і ризику неплатоспроможності перестраховика
Умови забезпечення платоспроможності	Наявність сплаченого статутного капіталу; створення страхових резервів; перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності	Кількісні вимоги: виконання вимог щодо ризикового капіталу — SCR і мінімального розміру капіталу — MCR; норми розрахунку технічних резервів. Якісні вимоги: власна оцінка ризику і платоспроможності (ORSA), упровадження прозорої структури управління та внутрішнього контролю
Рівень маржі платоспроможності	Визначається виходячи з рівня індексу премій та індексу виплат (співвідношення премій до виплат)	Визначається виходячи з використання внутрішнього моделювання ризиків

Примітка. Побудовано за [16–18].

Таблиця 6

Очікуваний вплив регуляторних стандартів Solvency II на страховий сектор

Напрями реформування	Нові вимоги	Можливі наслідки
Капітал і система управління ризиками	Зміцнення капітальної бази через: - підвищення мінімального рівня капіталу; - зміни структури капіталу	- Збільшення витрат на підтримку капіталу і збільшення резервів. - Підвищення ролі регулятора у сфері проциклічного регулювання. - Збільшення витрат на розробку моделей управління ризиками та стрес-тестів.
	Вимоги до достатності капіталу (ризиковий капітал — SCR і мінімальні вимоги до капіталу — MCR)	
	Урахування чотирьох груп ризиків: страхового, кредитного, ринкового і ризику ліквідності	
	Посилення вимог до внутрішньої системи ризик-менеджменту, в тому числі при використанні внутрішніх моделей управління ризиками	
	Посилення вимог до актуального забезпечення	
Корпоративне управління	Перевірка колективної придатності керівників страхової компанії	Збільшення витрат завдяки підвищеним вимогам. Можливість втрати незалежності ухвалення рішень.
	Залучення незалежних директорів	
Розкриття інформації	Підвищення прозорості діяльності	Збільшення операційних витрат
	Гармонізація форм звітності. Публічне розкриття інформації	
	Забезпечення ринкової дисципліни	

Примітка. Складено за [16].

Наразі в Європейському Союзі триває робота зі спрощення вимог Solvency II. Основне, на що ставлять акцент учасники процесу, — це потреба посилення принципу пропорційності, що стосується як вимог до платоспроможності страховиків, так і до кількості й складності звітності страхових компаній перед регуляторами [19].

Нові підходи в розрахунку фінансової стійкості і платоспроможності страхових компаній суттєво вплинуть на конфігурацію страхового ринку, що пов'язано з виходом частини страховиків, проте, разом з тим, відкриють перспективу приєднання до міжнародного страхового ринку шляхом забезпечення прозорості функціонування ринку страхування.

З огляду на це в разі послаблення в рамках ЄС відповідної Директиви, її імплементація до законодавства України вбачається доцільною.

Серед інших завдань, що нині стоять перед новим регулятором страхового ринку, є забезпечення прийняттого процесу виходу страхових компаній із ринку. Високої актуальності набуває питання розроблення адекватного інституту передання страхового портфеля та інструментів санації, адже, на відміну від банківського сектору, держава не встановлює гарантій захисту страхувальників, оскільки немає фонду гарантування. Очікувана активізація виходу з ринку багатьох страхових компаній після посилення регулятивних вимог, особливо щодо капіталізації, плато-

спроможності та ліквідності страховиків, спричинить проблему неотримання страхувальниками страхового захисту та передбачуваних виплат, що може призвести до краху довіри населення до вітчизняного страхування. Тому надалі необхідним є створення системи гарантування виплат за договорами довгострокового страхування життя. Подібні механізми гарантій виплат за договорами довгострокового страхування життя застосовуються у США, Греції, Великобританії, Німеччині, Іспанії, Латвії, Мальті, Польщі, Румунії, Франції та ін. На практиці фонди гарантування виконання фінансових зобов'язань страхових компаній створюються за двома моделями фінансування: Ex-ante і Ex-post. Модель Ex-ante передбачає попереднє формування внесків страховиків до втрати платоспроможності компанії. Така модель функціонує в Латвії, Іспанії, Німеччині, Франції та інших країнах. Формування внесків за моделі Ex-post передбачається після настання випадку неплатоспроможності страхової компанії (Великобританія, Ірландія, Польща) [20, с. 122]. На нашу думку, за сучасних реалій створення фонду гарантування виплат за договорами довгострокового страхування життя в Україні є доцільним за моделлю Ex-ante, за причиною забезпечення можливості швидкого реагування в разі виходу страхових компаній з ринку, що очікується після підвищення вимог до діяльності з боку нового регулятора.

Слід зазначити, що у зв'язку з поточною світовою кризою страховий ринок України переживає

дуже складні часи. За такої ситуації суб'єкти страхової діяльності тільки спільними зусиллями зможуть залишатися «на плаву». Тому наразі для створення позитивних умов всі державні механізми повинні бути спрямовані на підтримку ринку страхування. Деякі заплановані регулятором регуляторні заходи можуть бути послаблені або відтерміновані на тлі економічного ефекту від кризи, спричиненої COVID-19.

Висновки. Специфіка страхового ринку вимагає врахування фінансових інтересів як учасників ринку, так і держави. Регуляторне середовище страхового ринку в Україні протягом останніх років зазнало докорінних змін. Сучасні заходи регулювання мають комплексний характер. Загалом, ідея передання Національному банку повноважень регулятора ринку страхування має як прихильників, так і критиків. Так, посилення регуляторних вимог, з одного боку, сприятиме створенню прозорого страхового ринку і виведенню недобросовісних страховиків, а з другого — може викликати незворотні процеси стагнації сектору через неспроможність компаній відповідати вимогам, особливо за сучасних умов роботи.

На нашу думку, ефективне функціонування мега-регулятора в Україні є можливим, але для цього потрібно здійснити низку заходів, здебільшого правового характеру, і за умови впровадження регулятором збалансованої та поступової політики змін.

Список використаної літератури

1. Мілошевич Н. Сучасні реалії та тенденції розвитку страхових компаній в Україні [Електронний ресурс] / Н. Мілошевич, А. Пашкова // *Гроші, фінанси і кредит. Інфраструктура ринку*. — 2019. — Вип. 38. — С. 360—366. — Режим доступу : http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/58.pdf.
2. Serikova G. S. Features of state regulation of the EEU countries' insurance markets [Electronic resource] / G. S. Serikova, S. K. Kudaybergenova, E. D. Orynbasarova // *Karaganda economic university of Kazpotrebooyuz*. — 2019. — № 3 (83). — P. 104—108. — Available at : https://www.elibrary.ru/download/elibrary_41181860_97796914.pdf.
3. Національний банк України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua>.
4. Нацкомфінпослуг : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.nfr.gov.ua>.
5. Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07.06.2018 № 850 «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>.
6. Фориншурер : офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://forinsurer.com/ratings/life/19/3/3>.
7. Біла Книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4.
8. Eurostat : official website [Electronic resource]. — Available at : <https://ec.europa.eu/eurostat>.
9. Закон про «спліт»: на ринку страхування очікується серйозна турбулентність. Публічний аудит [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://publicaudit.com.ua/news/zakon-pro-split-chy-vytrymae-gynok-strahuvannya-v-ukrayini>.
10. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]

- // Відомості Верховної Ради України. — 2019. — № 44. — Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20>.
11. Супрун Н. В. Проблеми впровадження системи Solvency II у діяльність українських страхових компаній [Електронний ресурс] / Н. В. Супрун, Т. О. Петрішина // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. — 2018. — Вип. 22. — Ч. 3. — С. 77—81. — Режим доступу : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/21.pdf.
 12. Дубина М. Роль механізмів гарантування виплат у підвищенні рівня страхової довіри в Україні [Електронний ресурс] / М. Дубина, Т. Савченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. — 2018. — № 1 (13). — С. 119—130. — Режим доступу : <https://pueu.stu.cn.ua/tmppdf/463.pdf>.
 13. List of real financial regulatory organizations [Electronic resource]. — Available at : <https://www.firstoptionrecovery.com/regulatories/list-of-regulatories>.
 14. Титов А. В. Украине появится единый мегарегулятор рынка финансовых услуг [Электронный ресурс] / А. В. Титов. — Режим доступа : <https://forinsurer.com/public/09/11/24/4204>.
 15. Барановський О. І. Регулювання функціональних і структурних трансформаційних процесів у фінансовому секторі [Електронний ресурс] / О. І. Барановський // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. — 2020. — Т. 1. — № 32. — С. 292—306. — Режим доступу : <http://fkf.d.org.ua/article/view/200525/200926>.
 16. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II) [Electronic resource]. — Available at : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0138>.
 17. Директива 2002/13/ЄС Європейського парламенту та Ради від 05.03.2002 вносить зміни до Директиви 73/239/ЄС від 24.07.1973 у частині, що стосується вимог до маржі платоспроможності non-life-компаній [Електронний ресурс] // Законодавство України. — 2002. — 5 березня. — Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_232.
 18. Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/13/ЄС 05.03.2002 про внесення змін і доповнень до Директиви Ради 73/239/ЄС щодо вимог до запасу платоспроможності для підприємств, що здійснюють страхування, інше ніж страхування життя [Електронний ресурс] // Законодавство України. — 2002. — 5 березня. — Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_232.
 19. Черняхівський В. Місця на ринку страхування вистачить усім [Електронний ресурс] / В. Черняхівський. — Режим доступу : <https://nv.ua/ukr/biz/experts/zakon-pro-strahuvannya-chomu-ne-mozhna-kopiyuvati-yevropeyski-direktivi-50068951.html>.
 20. Дубина М. Роль механізмів гарантування виплат у підвищенні рівня страхової довіри в Україні [Електронний ресурс] / М. Дубина, Т. Савченко // Проблеми і перспективи економіки та управління. — 2018. — № 1 (13). — С. 119—130. — Режим доступу : <https://pueu.stu.cn.ua/tmppdf/463.pdf>.

References

1. Miloshevych, N., & Pashkova, A. (2019). Suchasni realii ta tendentsii rozvytku strakhovykh kompanii v Ukraini [Modern realities and development trends of insurance companies in Ukraine]. *Hroshi, finansy i kredyt. Infrastruktura rynku — Money, finance and credit. Market infrastructure*, 38, 360—366. Retrieved from http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/58.pdf [in Ukrainian].
2. Serikova, G. S., Kudaybergenova, S. K., & Orynbasarova, E. D. (2019). Features of state regulation of the EEU countries' insurance markets. *Karaganda economic university of Kazpotreboyozyuz*, 3 (83), 104—108. Retrieved from https://www.elibrary.ru/download/elibrary_41181860_97796914.pdf.
3. Natsionalnyi bank Ukrainy (n. d.). Ofitsiyni sait [Official site]. *www.bank.gov.ua*. Retrieved from <https://www.bank.gov.ua> [in Ukrainian].
4. Natskomfinposluch (n. d.). Ofitsiyni sait [Official site]. *www.nfp.gov.ua*. Retrieved from <https://www.nfp.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Natsionalna komisiia, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi ryнкiv finansovykh posluch. (2018). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro oboviazkovi kryterii i normatyvy dostatnosti kapitalu ta platospromozhnosti, likvidnosti, prybutkovosti, yakosti aktyviv ta ryzykovosti operatsii strakhovyka: Rozporiadzhennia № 850 vid 07.06.2018 [On approval of the Regulations on mandatory criteria and standards of capital adequacy and solvency, liquidity, profitability, asset quality and risk of the insurer's operations: Order dated 07.06.2018 № 850]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18> [in Ukrainian].
6. Forynshurer. (n. d.). Ofitsiyni sait. [Official site]. *forinsurer.com*. Retrieved from <https://forinsurer.com/ratings/life/19/3/3> [in Ukrainian].
7. Bila Knyha. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannya v Ukraini [White Book. Future regulation of the insurance market in Ukraine] (n. d.). *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf?v=4 [in Ukrainian].

8. Eurostat. (n. d.). Official website. *ec.europa.eu/eurostat*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat>.
9. Zakon pro «split»: na rynku strakhuvannya ochikuietsia seriozna turbulentsia [The law on «split»: the insurance market is expected to be seriously turbulent]. (n. d.) *Publichnyi audyt — Public audit*. Retrieved from <http://publicaudit.com.ua/news/zakon-pro-split-chy-vytrymaye-rynok-strahuvannya-v-ukrayini> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia funktsii iz derzhavnoho rehuliuвання ryнкiv finansovykh poslub» [Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Improvement of Functions on State Regulation of Financial Services Markets»]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 44. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-20> [in Ukrainian].
11. Suprun N. V., & Petrishyna, T. O. (2018). Problemy vprovadzhennia systemy Solvency II u diialnist ukrainskykh strakhovykh kompanii [Problems of introduction of the Solvency II system in the activity of Ukrainian insurance companies]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo — Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. International Economic Relations and the World Economy*, 3, 77—81. Retrieved from http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/21.pdf [in Ukrainian].
12. Bank Regulators. Banking Almanac. (n. d.). *www.bankersalmanac.com*. Retrieved from <https://www.bankersalmanac.com/addcon/infobank/bank-regulators.aspx>.
13. List of real financial regulatory organizations. (n. d.). *www.firstoptionrecovery.com*. Retrieved from <https://www.firstoptionrecovery.com/regulatories/list-of-regulatories>.
14. Tytov, A. (n. d.). *V Ukraine poyavitsya edinyj megaregulyator rynku finansovykh uslug [A unified megaregulator of the financial services market will appear in Ukraine]*. Retrieved from <https://forinsurer.com/public/09/11/24/4204> [in Russian].
15. Baranovskyi, O. I. (2020). Rehuliuвання funktsionalnykh i strukturnykh transformatsiinykh protsesiv u finansovomu sektori [Regulation of functional and structural transformation processes in the financial sector]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky — Financial and credit activities: problems of theory and practice*, 1, 32, 292—306. Retrieved from <http://fkf.org.ua/article/view/200525/200926> [in Ukrainian].
16. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II). *eur-lex.europa.eu*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32009L0138>.
17. Dyrektyva 2002/13/IeS Yevropeiskoho parlamentu ta Rady vid 05.03.2002 vnosyt zminy do dyrektyvy 73/239/IeES vid 24.07.1973 u chastyni, shcho stosuietsia vymoh do marzhi platospromozhnosti non-life-kompanii [Directive 2002/13 / EC of the European Parliament and of the Council of 05.03.2002 amends Directive 73/239 / EEC of 24.07.1973 as regards the requirements for the solvency margin of non-life companies]. (2002, March 5). *Zakonodavstvo Ukrainy — Legislation of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_232 [in Ukrainian].
18. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2002/13/IeS 05.03.2002 pro vnesennia zmin i dopovnen do Dyrektyvy Rady 73/239/IeES shchodo vymoh do zapasu platospromozhnosti dlia pidprijemstv, shcho zdiisniuiut strakhuvannya, inshe nizh strakhuvannya zhyttia [Directive 2002/13 / EC of the European Parliament and of the Council of 5 March 2002 amending Council Directive 73/239 / EEC as regards the solvency margin requirements for insurance undertakings other than life assurance]. (2002, March 5). *Zakonodavstvo Ukrainy — Legislation of Ukraine*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_232 [in Ukrainian].
19. Cherniakhovskiy, V. (n. d.). *Mistsia na rynku strakhuvannya vystachyt usim. [There is enough space in the insurance market for everyone]*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/zakon-pro-strahuvannya-chomu-ne-mozhna-kopiyuvati-yevropeyski-direktivi-50068951.html> [in Ukrainian].
20. Dubyna, M., & Savchenko, T. (2018). Rol mekhanizmiv harantuvannya vyplat u pidvyshchenni rivnia strakhovoi doviry v Ukraini [The role of payment guarantee mechanisms in increasing the level of insurance confidence in Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia — Problems and prospects of economics and management*, 1 (13), 119—130. Retrieved from <https://ppeu.stu.cn.ua/tmpdf/463.pdf> [in Ukrainian].